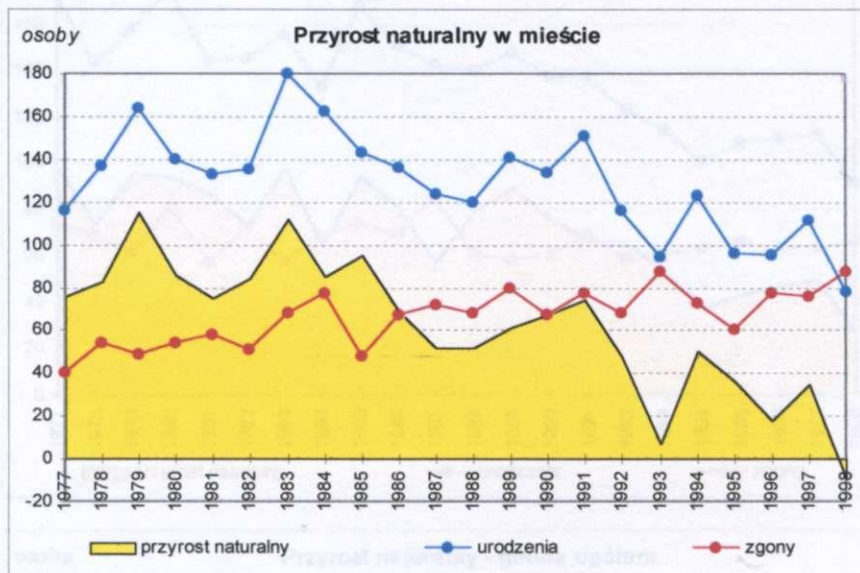

obszarach wiejskich gminy do końca lat osiemdziesiątych liczba zgonów wykazywała dość duże roczne wahania, a przeciętnie w roku notowano 70 zgonów (10,2 na 1000 mieszkańców). W ostatnich 10 latach śmiertelność mieszkańców ustabilizowała się na poziomie 60 - 65 osób rocznie (9,3 na 1000).

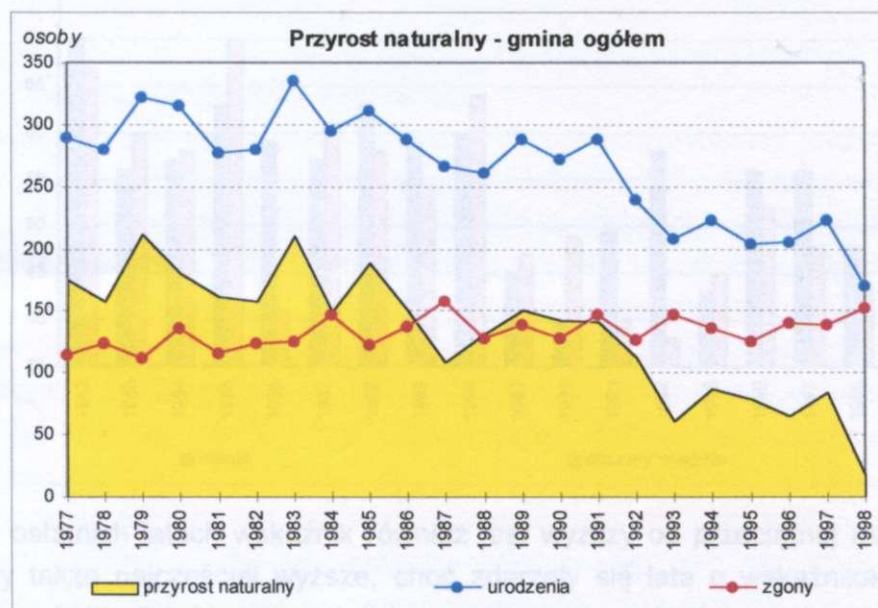
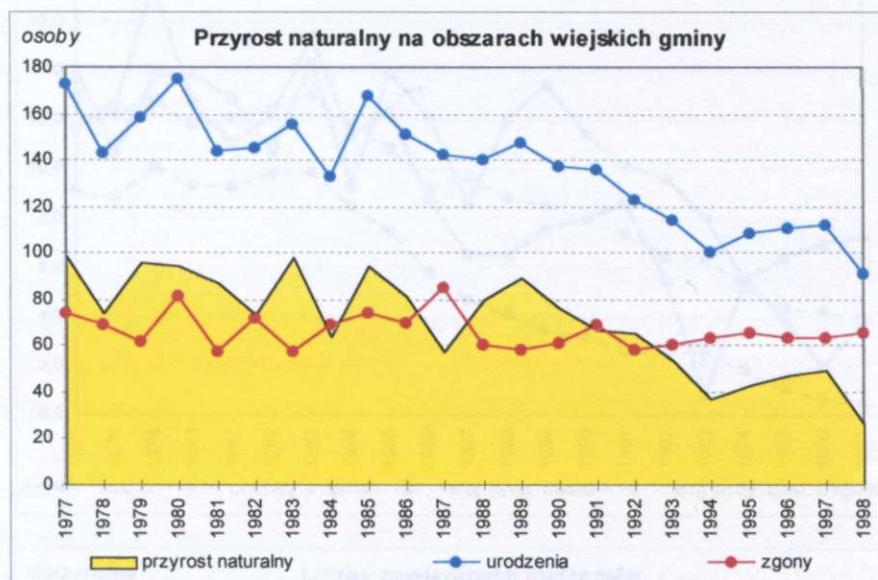

Wskaźniki zgonów na obszarach wiejskich gminy są generalnie wyższe, niż w Sępólnie Krajeńskim, choć w ostatnim dziesięcioleciu różnica ta uległa zmniejszeniu.

Na tle miast województwa bydgoskiego, Sępólno Krajeńskie charakteryzowało się niższymi wartościami wskaźników zgonów, zwłaszcza w latach dziewięćdziesiątych, w których śmiertelność mieszkańców było o około 15% niższa (w latach osiemdziesiątych o około 11%). Korzystnie, w porównaniu do obszarów wiejskich województwa bydgoskiego, przedstawia się również sytuacja na terenach wiejskich gminy. Wskaźniki zgonów kształtują się na poziomie niższym niż przeciętnie (o około 11%). Niskie wartości wskaźników śmiertelności mieszkańców gminy są wynikiem niższego niż przeciętnie w województwie udziału ludności w wieku poprodukcyjnym, najbardziej zagrożonej śmiertelnością. W 1998 roku wskaźnik zgonów w Sępólnie Krajeńskim wynosił 9,5‰ (miasta województwa kujawsko-pomorskiego 9,4‰), a na wsi 9,7‰ (średnio obszary wiejskie 10,1‰).

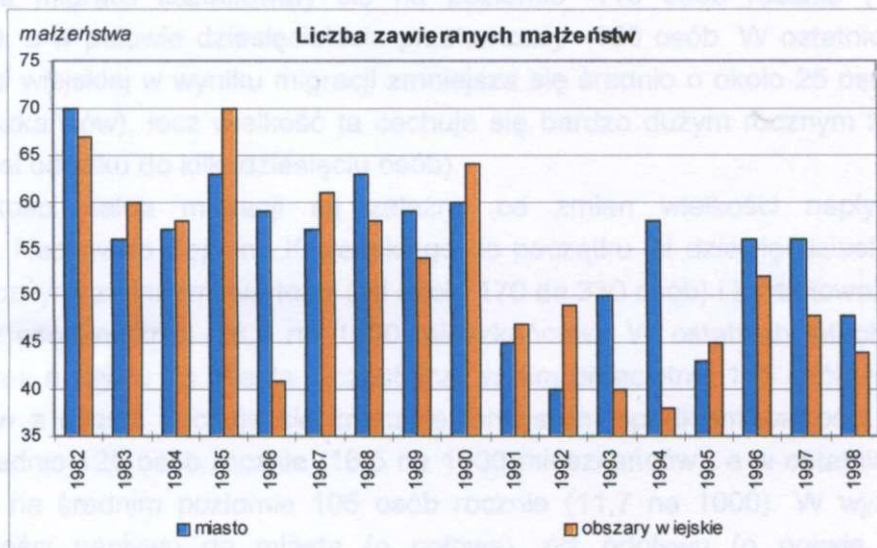
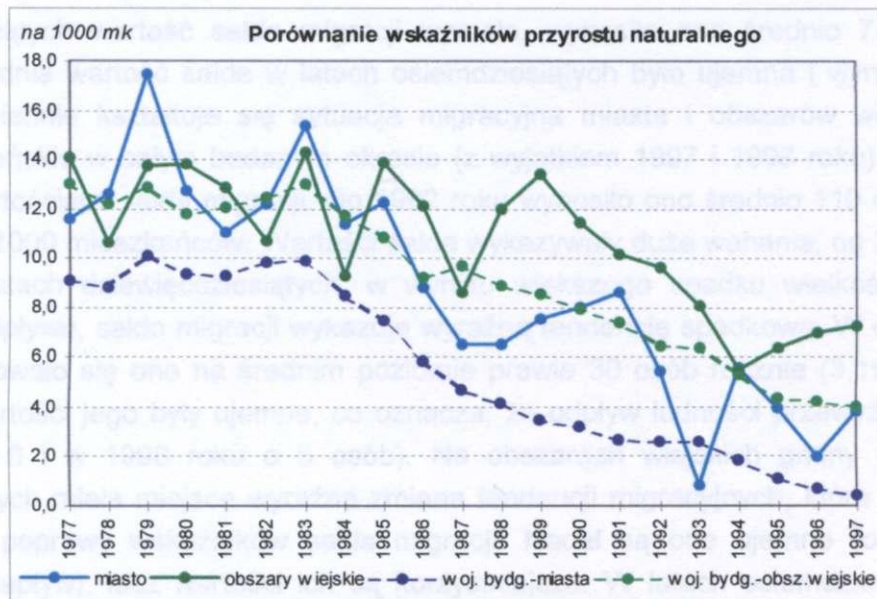
Konsekwencją zmian wielkości urodzeń i zgonów w gminie są zmiany wartości wskaźnika przyrostu naturalnego. W wyniku spadku liczby urodzeń i wzrostu liczby zgonów przyrost naturalny w gminie ulega zmniejszeniu (zarówno w mieście jak i na obszarach wiejskich). Najwyższe wartości przyrostu naturalnego w Sępólnie Krajeńskim notowano do połowy lat osiemdziesiątych. W jego wyniku liczba mieszkańców miasta zwiększała się średnio o 90 osób rocznie (13 osób na 1000 ludności). Od 1993 roku wartość przyrostu naturalnego nie przekracza 50 osób, a średnia dla tego okresu kształtuje się na poziomie 23 osób (2,5 na 1000 mieszkańców). W 1998 roku przyrost naturalny był ujemny, co oznacza, że liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń (różnica wyniosła 9 osób). Na obszarach wiejskich gminy do końca lat osiemdziesiątych spadek wartości przyrostu naturalnego był dużo niższy, niż w mieście (około 10%, w mieście 25%), natomiast wyraźna tendencja spadkowa zaznaczyła się w latach dziewięćdziesiątych. Na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych przyrost naturalny na wsi zbliżony był do przyrostu w Sępólnie Krajeńskim. Kształtował się on na średnim poziomie 90 osób rocznie (13 osób na 1000 mieszkańców), a w ostatnich pięciu latach obniżył

się od poziomu 40 osób rocznie (6 osób na 1000) i jego wskaźnik jest 2-krotnie wyższy niż w mieście.

Ze względu na istnienie znacznie korzystniejszych, niż przeciętnie w województwie bydgoskim wskaźników urodzeń i zgonów, gmina charakteryzuje się znacznie wyższymi wartościami przyrostu naturalnego. W Sępólnie Krajeńskim w badanym dwudziestoleciu wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców był przeciętnie o 60% wyższy od średniej dla miast województwa bydgoskiego, a na obszarach wiejskich gminy o prawie 20% wyższy od średniej dla wsi. W latach dziewięćdziesiątych rozbieżności między wskaźnikami dla gminy i województwa są jeszcze wyższe: wskaźnik dla miasta jest 2,5-krotnie wyższy od średniej, a na obszarach wiejskich o ponad 40% wyższy.

Istotnym uwarunkowaniem wpływającym na wielkość urodzeń, jest liczba zawieranych małżeństw. Na tle przeciętnych wartości wojewódzkich, wskaźnik zawieranych małżeństw na 1000 mieszkańców, jest w gminie relatywnie wysoki. Na obszarach wiejskich praktycznie corocznie jest wyższy od średnich dla obszarów wiejskich byłego bydgoskiego, pomimo iż, podobnie jak w innych gminach, zanotowano tu zmniejszenie liczby zawieranych małżeństw.

W mieście w ostatnich latach wskaźnik również jest wyższy od przeciętnej (w latach 80-tych wskaźniki były także najczęściej wyższe, choć zdarzały się lata o wskaźnikach niższych od przeciętnej dla miast). Przebieg wskaźników zawieranych małżeństw wskazuje, iż aktywność demograficzna mieszkańców jest wyższa od przeciętnej. Pośrednio jest ona skutkiem korzystniejszej - młodszej struktury wieku mieszkańców. Konsekwencją większej aktywności demograficznej powinien być nieco wyższy od przeciętnych przebieg przyrostu naturalnego (wynikający z większej liczby urodzeń).

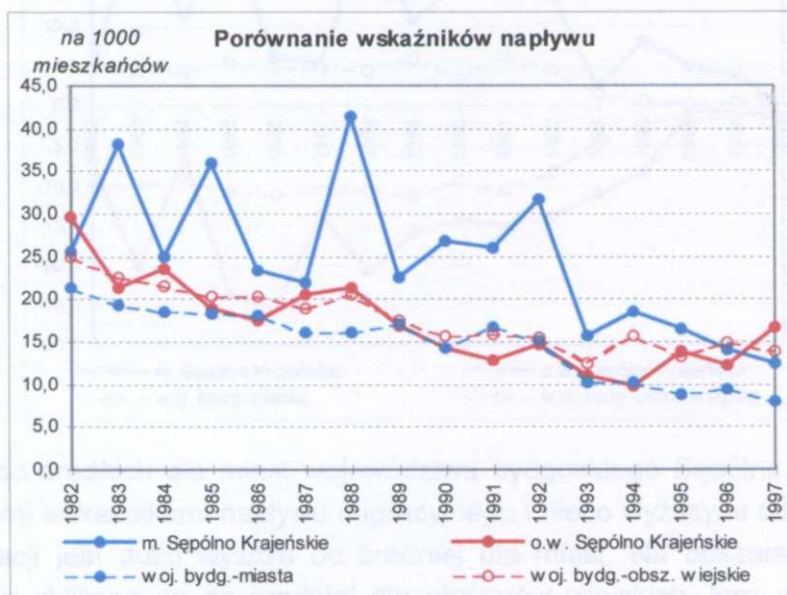
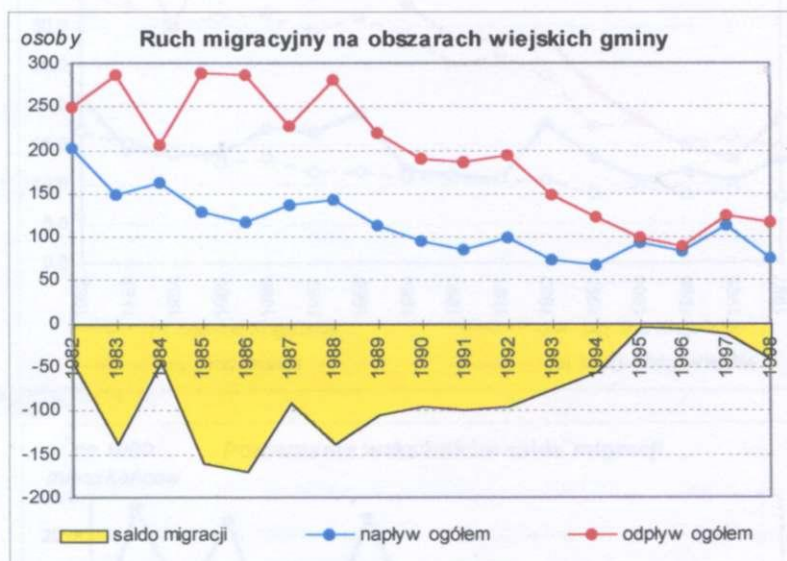
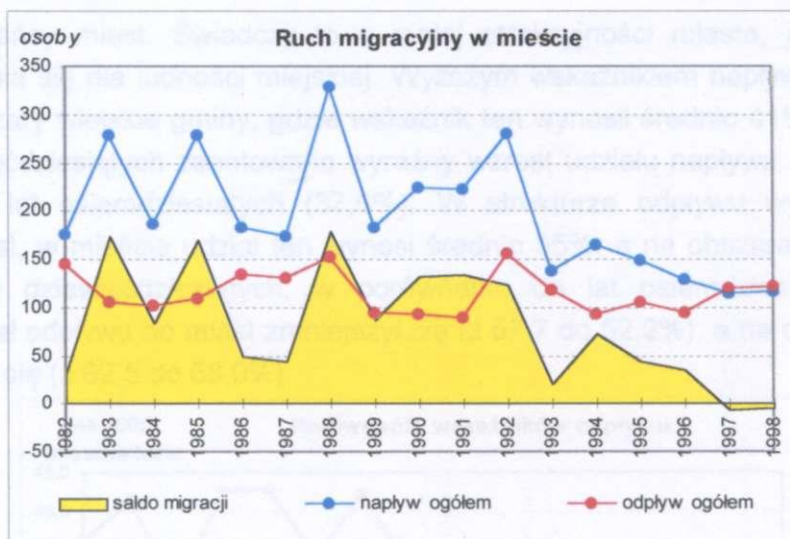
RUCH MIGRACYJNY

W wyniku ruchów migracyjnych w latach 1982 - 1998 liczba ludności gminy zmniejszyła się o 21 osób. Wartość ta jest wypadkową procesów migracyjnych zachodzących w mieście i na obszarach wiejskich gminy. Sępólno Krajeńskie charakteryzuje się dodatnim bilansem ruchów migracyjnych, w ich wyniku liczba mieszkańców miasta wzrosła o 1362 osoby, natomiast obszary wiejskie gminy ujemnym - liczba ludności zmniejszyła się o 1383 osoby. Gmina charakteryzuje się w miarę ustabilizowanymi wartościami salda migracji, średnie wartości z kilku lat nie ulegają dużym zmianom (spadek lub wzrost wielkości salda wynosi kilka, kilkanaście osób rocznie), jednak w wyniku zahamowania ruchów migracyjnych w latach

dziewięćdziesiątych wartość salda migracji wzrosła, wynosiło ono średnio 7 osób rocznie, natomiast średnia wartość salda w latach osiemdziesiątych była ujemna i wynosiła -10 osób rocznie. Odmienne kształtuje się sytuacja migracyjna miasta i obszarów wiejskich gminy. Sępólno Krajeńskie w całym badanym okresie (z wyjątkiem 1997 i 1998 roku) cechowało się dodatnimi wartościami salda migracji. Do 1992 roku wynosiło ono średnio 110 osób rocznie, a więc 13,8 na 1000 mieszkańców. Wartości salda wykazywały duże wahania, od 30 do 180 osób rocznie. W latach dziewięćdziesiątych, w wyniku większego spadku wielkości napływu do miasta, niż odpływu, saldo migracji wykazuje wyraźną tendencję spadkową. W ostatnich pięciu latach kształtowało się ono na średnim poziomie prawie 30 osób rocznie (3,1‰), a w 1997 i 1998 roku wartości jego były ujemne, co oznacza, że odpływ ludności przewyższył napływ (w 1997 roku o 6 i w 1998 roku o 5 osób). Na obszarach wiejskich gminy pod koniec lat osiemdziesiątych miała miejsce wyraźna zmiana tendencji migracyjnych, która przyczyniła się do znacznej poprawy wskaźników salda migracji. Nadal są one ujemne (odpływ ludności przewyższa napływ), lecz wartości ich są korzystniejsze. W latach osiemdziesiątych średnie wartości salda migracji kształtowały się na poziomie -110 osób rocznie (-16,6 na 1000 mieszkańców), a w połowie dziesięciolecia przekraczały -150 osób. W ostatnich pięciu latach liczba ludności wiejskiej w wyniku migracji zmniejsza się średnio o około 25 osób rocznie (-3,6 na 1000 mieszkańców), lecz wielkość ta cechuje się bardzo dużym rocznym zróżnicowaniem (spadek wynosi od kilku do kilkudziesięciu osób).

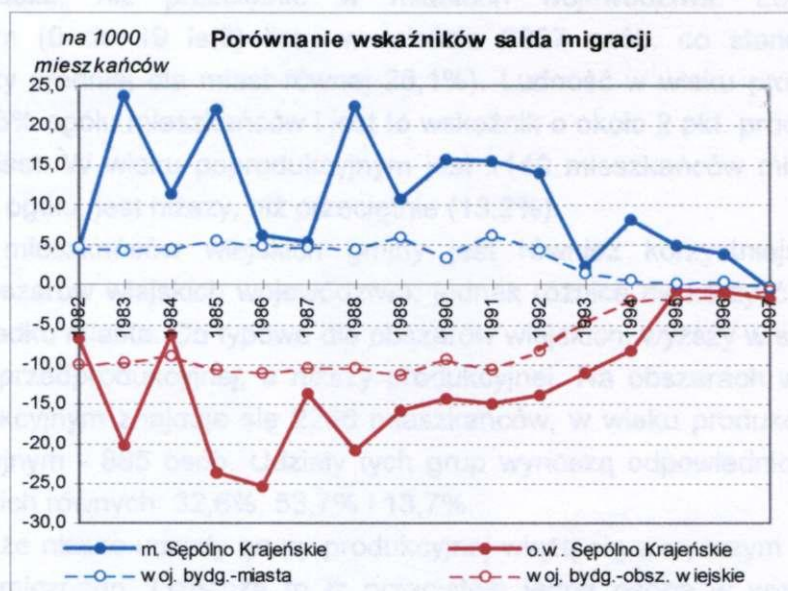
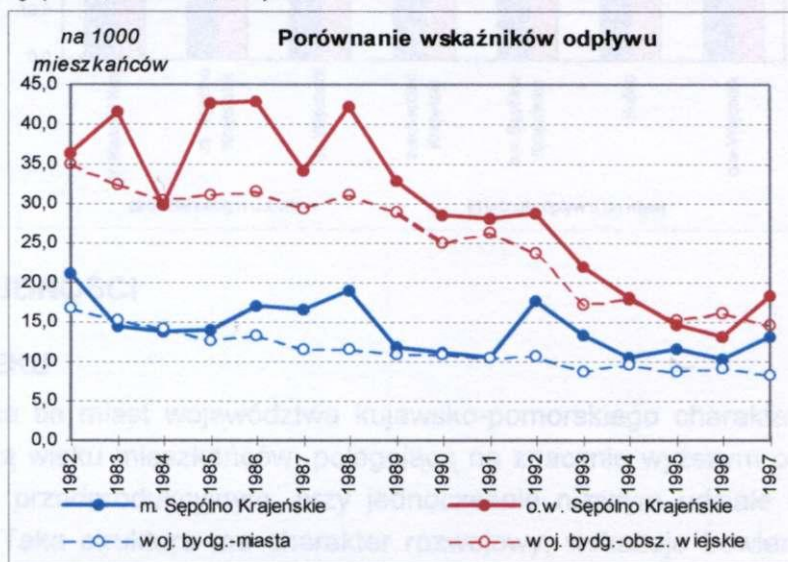
Zmiany wielkości salda migracji są zależne od zmian wielkości napływu i odpływu migracyjnego. Napływ do Sępólna Krajeńskiego do początku lat dziewięćdziesiątych cechował się dużymi rocznymi zmianami wartości (od około 170 do 330 osób) i kształtował się na średnim poziomie 230 osób rocznie (28,9 na 1000 mieszkańców). W ostatnich latach zaznaczył się wyraźny spadek napływu do miasta, uczestniczy w nim przeciętnie 135 osób rocznie (14,9 na 1000). Odpływ z miasta cechuje się znacznie mniejszym spadkiem wartości. Do 1987 roku wynosił on średnio 125 osób rocznie (16,5 na 1000 mieszkańców), a w ostatnich pięciu latach kształtuje się na średnim poziomie 105 osób rocznie (11,7 na 1000). W wyniku większego spadku wielkości napływu do miasta (o połowę), niż odpływu (o prawie 1/3), znacznie zmniejszyło się saldo migracji. Na obszarach wiejskich gminy, w przeciwieństwie do sytuacji w mieście, napływ charakteryzował się mniejszym spadkiem wartości, niż odpływ. W pierwszym pięcioleciu badanego okresu napływ wynosił około 150 osób rocznie (22,2 osoby na 1000 mieszkańców), a w ostatnim pięcioleciu zmniejszył się do 85 osób rocznie (12,7 osób na 1000). Odpływ ludności z obszarów wiejskich gminy do 1988 roku kształtował się na poziomie 260 osób rocznie (38,5 osób na 1000 mieszkańców), lecz w latach dziewięćdziesiątych miał miejsce ciągły spadek jego wartości i w ostatnich latach w odpływie uczestniczy około 110 osób rocznie (16,3 na 1000 mieszkańców). Wynika z tego, że obecnie napływ na obszary wiejskie gminy jest o 40% niższy, a odpływ z nich ponad 2-krotnie niższy, niż w latach osiemdziesiątych. Zmiana tendencji migracyjnych przyczyniła się do znacznej poprawy wskaźników salda migracji.

Duży spadek wartości napływu i odpływu w Sępólnie Krajeńskim i na obszarach wiejskich gminy w dużym stopniu jest wynikiem zmian sytuacji społeczno-gospodarczej kraju pod koniec lat osiemdziesiątych. Pogorszyła się wówczas sytuacja finansowa mieszkańców, znacznie ograniczone zostały możliwości zdobycia mieszkania oraz pracy w mieście, co spowodowało zahamowanie migracji.

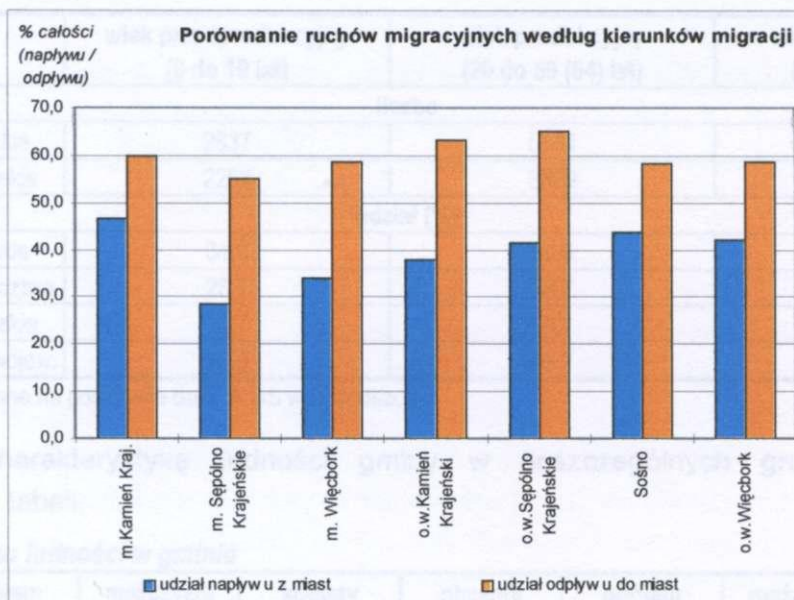

W strukturze napływu do gminy zdecydowanie dominuje napływ z terenów wiejskich, który w badanym okresie stanowił średnio 2/3 całości napływu. Niskim udziałem napływu ludności z innych miast cechuje się Sępólno Krajeńskie - spośród osiedlającej się w nim ludności zaledwie

29% to mieszkańcy miast. Świadczy to o małej atrakcyjności miasta, jako potencjalnego miejsca osiedlenia się dla ludności miejskiej. Wyższym wskaźnikiem napływu ludności z miast cechują się obszary wiejskie gminy, gdzie wskaźnik ten wynosił średnio 41% całości napływu i w latach dziewięćdziesiątych zanotowano wyraźny wzrost udziału napływu z miast (46,3%), w porównaniu do lat osiemdziesiątych (37,6%). W strukturze odpływu występuje przewaga odpływu do miast, w mieście udział ten wynosi średnio 55%, a na obszarach wiejskich gminy 65%. W latach dziewięćdziesiątych, w porównaniu do lat osiemdziesiątych w Sępólnie Krajeńskim udział odpływu do miast zmniejszył się (z 57,7 do 52,2%), a na obszarach wiejskich gminy zwiększył się (z 62,5 do 68,0%).

W porównaniu do średnich dla miast województwa bydgoskiego Sępólno Krajeńskie cechuje się dużo wyższymi wskaźnikami napływu migracyjnego i nieco wyższymi odpływu. W związku z tym saldo migracji jest dużo wyższe od średniej dla miast. Na obszarach wiejskich gminy wartości napływu zbliżone są do średniej dla obszarów wiejskich, lecz wyraźnie wyższe są wartości odpływu, a więc mniej korzystne od średniej są wartości salda migracji.

STRUKTURY LUDNOŚCI

STRUKTURY WIEKU

Miasto Sępólno na tle miast województwa kujawsko-pomorskiego charakteryzuje się bardzo korzystną strukturą wieku mieszkańców, polegającą na znacznie wyższym od średniej udziale ludności w wieku przedprodukcyjnym, przy jednocześnie niższym udziale ludności w wieku poprodukcyjnym. Taka struktura ma charakter rozwojowy, wskazuje bowiem, iż społeczność gminy jest młodsza, niż przeciętnie w miastach województwa. Ludność w wieku przedprodukcyjnym (0 do 19 lat³) liczy w mieście 2837 osób, co stanowi 31,0% ogółu mieszkańców (przy średniej dla miast równej 28,1%). Ludność w wieku produkcyjnym - 5164 osób, stanowi 56,5% ogółu mieszkańców i jest to wskaźnik o około 2 pkt. procentowe niższy od przeciętnej dla miast. W wieku poprodukcyjnym jest 1140 mieszkańców miasta, a ich udział wynoszący 12,5% ogółu, jest niższy, niż przeciętnie (13,2%).

Struktura wieku mieszkańców wiejskich gminy jest również korzystniejsza od struktury przeciętnej dla obszarów wiejskich województwa, jednak różnice na korzyść gminy nie są tak duże, jak w przypadku miasta. Co typowe dla obszarów wiejskich, wyższy w stosunku do miast, jest udział grupy przedprodukcyjnej, a niższy produkcyjnej. Na obszarach wiejskich gminy w wieku przedprodukcyjnym znajduje się 2266 mieszkańców, w wieku produkcyjnym 3569, a w wieku poprodukcyjnym - 885 osób. Udziały tych grup wynoszą odpowiednio: 33,7%, 53,1% i 13,2%, przy średnich równych: 32,6%, 53,7% i 13,7%.

Warto zauważyć, że niższe udziały grupy produkcyjnej wiążą się z wyższym wskaźnikiem tzw. obciążenia ekonomicznego. Oznacza to iż przeciętnie jedna osoba w wieku produkcyjnym powinna utrzymać większą liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym. Jednocześnie jednak ze względu na wysokie bezrobocie, mniejsza liczba osób w tej grupie stwarza niższe zapotrzebowanie na rynku pracy. Tak więc niskiego udziału grupy produkcyjnej nie można oceniać jednoznacznie ani pozytywnie, ani negatywnie.

Tab. Struktury wieku ludności w gminie

³ Ze względu na sposób publikowania danych przez Urząd Statystyczny, nie jest możliwe zaliczanie do grupy przedprodukcyjnej mieszkańców w wieku 0-17 lat, tak jak powinno to być liczone według metodologii GUS i Urzędu Pracy.

obszar	wiek przedprodukcyjny (0 do 19 lat)	wiek produkcyjny (20 do 59 (64) lat)	wiek poprodukcyjny (pow. 59 (64) lat)
liczba			
m. Sępólno Krajeńskie	2837	5164	1140
o.w. Sępólno Krajeńskie	2266	3569	885
udział (%)			
m. Sępólno Krajeńskie	31,0	56,5	12,5
razem miasta województwa	28,1	58,7	13,2
o.w. Sępólno Krajeńskie	33,7	53,1	13,2
razem obsz. wiejskie wojew.	32,6	53,7	13,7

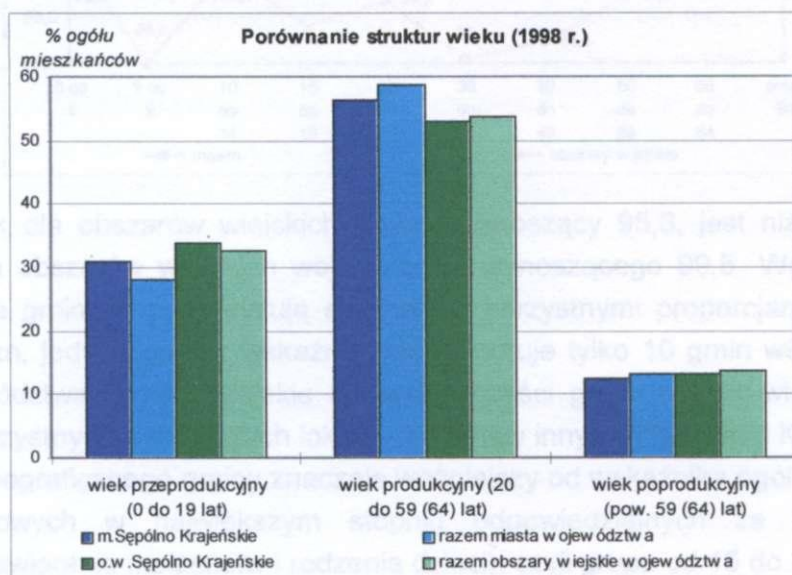
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych US w Bydgoszczy

Szczegółową charakterystykę ludności gminy w poszczególnych grupach wiekowych przedstawiono w tabeli.

Tab. Struktury wieku ludności w gminie

miasto	ogółem	mężczyźni	kobiety	obszary wiejskie	ogółem	mężczyźni	kobiety
0 do 4	502	252	250	0 do 4	490	239	251
5 do 9	712	352	360	5 do 9	576	320	256
10 do 14	789	394	395	10 do 14	640	320	320
15 do 19	834	422	412	15 do 19	560	298	262
20 do 29	1292	651	641	20 do 29	1059	548	511
30 do 39	1342	665	677	30 do 39	873	482	391
40 do 49	1510	736	774	40 do 49	948	514	434
50 do 59	845	405	440	50 do 59	564	290	274
60 do 64	379	175	204	60 do 64	275	125	150
pow. 64	936	365	571	pow. 64	735	299	436
ogółem	9141	4417	4724	ogółem	6720	3435	3285

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych US w Bydgoszczy

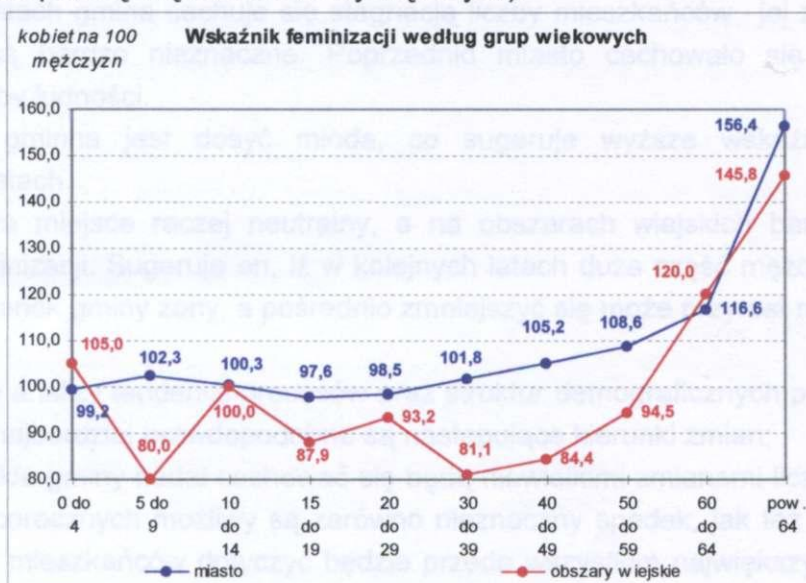

Strukturę wieku mieszkańców gminy, a zwłaszcza miasta oceniać należy jako raczej korzystne uwarunkowanie. Wprawdzie wyższy udział młodszych grup wiekowych może stwarzać problemy na lokalnym rynku pracy, jednak biorąc pod uwagę możliwości odnowy demograficznej, jest to uwarunkowanie korzystne.

STRUKTURY PŁCI

Miasto Sępólno zamieszkują 4724 kobiety i 4417 mężczyzn. Różnica w liczbie wynosząca 307, powoduje, że wskaźnik feminizacji, czyli liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn wynosi 107,0. Na obszarach wiejskich gminy ma miejsce przewaga liczby mężczyzn (3435), względem kobiet (3285; różnica - 150), wskutek czego wartość wskaźnika feminizacji jest niższa od 100 i wynosi 95,6.

Wartość wskaźnika feminizacji w mieście jest typowa - wprawdzie średnia dla miast województwa wynosi 110,4, jednak w większości miast zawiera się ona w przedziale od 105 do 108, a wskaźnik średni zawyżany jest przez 4 największe miasta, w których wskaźniki wynoszą od 110 do 113. Na uwagę zasługuje fakt, że w poszczególnych grupach wiekowych wskaźnik jest mało zróżnicowany - zwłaszcza w przedziale od 0 do 49 lat wskaźnik nie odbiega znacząco od wartości 100, czyli równowagi liczby przedstawicieli płci. W starszych grupach wiekowych zaznacza się rosnąca przewaga liczby kobiet. Wynika ona z dłuższego przeciętnego trwania życia kobiet i nadumieralności mężczyzn. W przedziale 50-latków wskaźnik w mieście wynosi prawie 109, w grupie 60 do 64 lat - 117, a w grupie powyżej 64 lat - ponad 150 (a więc liczba kobiet jest o ponad połowę większa od liczby mężczyzn).

Ogólny wskaźnik dla obszarów wiejskich gminy, wynoszący 95,6, jest niższy od wskaźnika przeciętnego dla obszarów wiejskich województwa wynoszącego 99,5. Warto podkreślić, że wprawdzie liczne gminy charakteryzują się niezbyt korzystnymi proporcjami pomiędzy liczbą kobiet i mężczyzn, jednak gorszy wskaźnik ogólny notuje tylko 10 gmin wśród 127 obszarów wiejskich województwa (gminy wiejskie i wiejskie części gmin miejsko-wiejskich). W grupie gmin o mniej korzystnych wskaźnikach lokują się między innymi Więcbork i Kamień Krajeński.

Dla rozwoju demograficznego gminy znacznie ważniejszy od wskaźnika ogólnego jest wskaźnik dla grup wiekowych w największym stopniu odpowiedzialnych za ten rozwój (wiek najczęstszego zawierania małżeństw i rodzenia dzieci), czyli grupa od 15 do 39 lat.

W mieście wskaźnik dla tej grupy wynosi 99,5 i może być uznany za neutralne uwarunkowanie rozwoju - nie stanowiące ani wyraźnej szansy, ani bariery rozwoju. Na obszarach wiejskich natomiast, wskaźnik wynosi tylko 87,7 (przy średniej 91,6), może więc stanowić barierę w liczbie zawieranych małżeństw i ograniczać liczbę urodzeń. Warto zauważyć, że na obszarach wiejskich wskutek bardzo licznej w latach 60-tych i 70-tych „ucieczki” kobiet do miast, bardzo

niskie są obecnie wskaźniki w grupach 40- i 50-latków, wynoszące odpowiednio 84 oraz 95. W starszych grupach, podobnie jak w mieście zaznacza się przewaga liczby kobiet.

PROGNOZA ROZWOJU LUDNOŚCI

Przeprowadzona analiza ruchu naturalnego i migracyjnego oraz struktur ludności, pozwala na opracowanie prognozy rozwoju ludności gminy.

Na terenie gminy Sępólno najważniejsze przesłanki kierunków rozwoju demograficznego są następujące:

1. Gmina prezentuje w ostatnich latach przebieg procesów demograficznych typowy dla zdecydowanej większości polskich gmin w okresie transformacji systemowej. Radykalnej zmianie uległa większość tendencji rozwoju ludności: zdecydowanie zmniejszyła się liczba urodzeń, a co za tym idzie, znacznie zmalał przyrost naturalny, ograniczeniu uległy ruchy migracyjne, zmniejszyła liczba zawieranych małżeństw.
2. Gmina charakteryzuje się raczej niekorzystnym przebiegiem ruchów migracyjnych i jest raczej mało atrakcyjna dla mieszkańców innych gmin, niezbyt chętnie osiedlających się na jej terenie.
3. W ostatnich latach gmina cechuje się stagnacją liczby mieszkańców - jej zmiany od połowy lat 90-tych są bardzo nieznaczne. Poprzednio miasto cechowało się bardzo szybkim wzrostem liczby ludności.
4. Społeczność gminna jest dosyć młoda, co sugeruje wyższe wskaźniki płodności w najbliższych latach.
5. W mieście ma miejsce raczej neutralny, a na obszarach wiejskich bardzo niekorzystny wskaźnik feminizacji. Sugeruje on, iż w kolejnych latach duża część mężczyzn nie znajdzie wśród mieszkanki gminy żony, a pośrednio zmniejszy się może przyrost naturalny.

Przeprowadzone analizy tendencji procesów oraz struktur demograficznych pozwalają ocenić, iż do roku 2010 najbardziej prawdopodobne są następujące kierunki zmian:

1. Obszary wiejskie gminy nadal cechować się będą niewielkimi zmianami liczby mieszkańców. W okresach corocznych możliwy są zarówno nieznaczny spadek, jak też wzrost ich liczby. Wzrost liczby mieszkańców dotyczyć będzie przede wszystkim największych miejscowości. W roku 2010 prawdopodobna liczba mieszkańców wiejskich gminy wyniesie około 6,6 - 6,9 tys. W rozwoju infrastruktury obsługi mieszkańców należy zakładać możliwość obsługi 6,8 tys. osób.
2. Miasto cechować będzie powolny wzrost liczby mieszkańców, do poziomu około 10,0 tys. w roku 2010.
3. Łącznie w 2010 roku liczbę mieszkańców gminy prognozuje się na około 16,7 tys., czyli około 0,8 tys. osób więcej, niż obecnie.
4. Infrastrukturę obsługi ludności w gminie (w szczególności w ośrodku gminnym oraz w największych miejscowościach) należy dostosować do możliwości obsługi zwiększającej się liczby mieszkańców.

W poszczególnych grupach wiekowych przewiduje się następujące kierunki rozwoju:

a) ludność w wieku produkcyjnym

W ciągu najbliższych 5 lat w gminie będzie miał miejsce znaczący przyrost liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym. Ocenia się, że w roku 2005 liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym,

wynosząca obecnie 8,7 tys. osób, będzie wyższa o około 850 - 900 osób, a więc o ponad 10% powyżej obecnego stanu. Zarówno w mieście, jak i na obszarach wiejskich wzrost szacuje się na około 420 - 450 osób.

W kolejnych 5 latach (okres 2006 - 2010) nastąpi dalsze zwiększanie liczebności grupy produkcyjnej. Łącznie zwiększy się ona o ok. 700 osób, co równo rozłoży się na miasto i obszary wiejskie (po około 350 osób).

Reasumując, należy stwierdzić, że w ciągu najbliższych 10 lat liczba mieszkańców gminy w wieku produkcyjnym zwiększy się o około 1,6 tys. osób, a więc o ponad 18%.

Rzeczywista wielkość przyrostu może być nieco niższa, ze względu na nieuwzględnienie w prognozie ruchów migracyjnych. Przy założeniu, że będą one miały charakter zbliżony do przewidywanego, opisane przyrosty mogą być niższe o około 10%, co nie wpłynie jednak znacząco na potrzebę podjęcia polityki gminy w zakresie zagospodarowania siły roboczej.

Poważnym problem wymagającym pilnego rozwiązania jest stwarzanie warunków do zagospodarowania popytu na pracę (poprzez tworzenie nowych miejsc pracy). Młode grupy wiekowe, wchodzące w wiek produkcyjny cechują się szeregiem bardzo korzystnych dla pracodawców cech - mniejszą absencją chorobową, świeżo nabytymi kwalifikacjami (dopływ nowych technologii), wysoką kreatywnością, dobrą wydajnością i najczęściej niższym kosztem wykonywanej pracy. Jednocześnie jednak jest to grupa, która pozostając bez pracy bardzo szybko traci kwalifikacje, a duża jej część jest zagrożona różnego rodzaju patologiami. Tak więc niepodjęcie odpowiednich działań w kilku następnych latach może doprowadzić do przekształcenia jednej z większych szans rozwojowych gminy w poważne zagrożenie jej rozwoju.

b) ludność w wieku przedszkolnym i szkolnym

Z punktu widzenia zadań pełnionych przez gminę istotna jest ocena zapotrzebowania na miejsca w przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach. Prognozę rozwoju ludności na rok 2005, dla tych grup wiekowych przedstawiono w tabeli.

Prognoza liczby dzieci w wieku przedszkolnym, szkolnym i gimnazjalnym.

	wiek przedszkolny (3 - 6 lat)	wiek szkolny (7 - 12 lat)	wiek gimnazjalny (13 - 15 lat)
stan obecny (dane na 31.12.1998 r.)			
miasto	462	914	559
obszary wiejskie gminy	412	744	363
prognoza na rok 2005			
miasto	ok. 370	ok. 600	ok. 430
obszary wiejskie gminy	ok. 400	ok. 600	ok. 350

* dokonanie precyzyjnej prognozy nie jest możliwe dla tak długiego okresu; najprawdopodobniej w mieście liczba ta wyniesie ok. 300 osób, a na obszarach wiejskich ok. 480 osób

Rzeczywista wielkość zapotrzebowania na usługi oświatowe może się nieco różnić z powodu ruchów migracyjnych. Różnica w stosunku do podanych wartości może sięgać max. 5%.

c) ludność starsza (powyżej 60 roku życia)

Zarówno w mieście, jak i na obszarach wiejskich należy spodziewać się systematycznego zwiększania liczby mieszkańców w starszym wieku. Sprzyjać temu będzie między innymi poprawa warunków życia, przyczyniająca się do wydłużania przeciętnego trwania życia. W związku z powyższym przede wszystkim w mieście, ale również na obszarach wiejskich gminy, należy rozwijać te działania, które są skierowane na obsługę ludności starszej (przede wszystkim służbę zdrowia i opiekę społeczną, ale także np. działania kulturalne).

Znacznie większy, niż w najbliższych latach, przyrost liczby mieszkańców starszych w gminie nastąpi po roku 2015.

CHARAKTERYSTYKA LUDNOŚCI ZWIĄZANEJ Z ROLNICTWEM

W 1996 roku⁴ obszary wiejskie gminy Sępólno zamieszkiwało 6777 mieszkańców. Z tej liczby 3747, czyli 55,3% to mieszkańcy gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa (działki) rolnej. Gospodarstw tego typu było (na obszarach wiejskich) 889. Wszystkich mieszkańców tego typu gospodarstw można uznać za osoby pośrednio lub bezpośrednio związane ekonomicznie z rolnictwem, bądź przez własną pracę, bądź przez pracę w rolnictwie współmałżonka, rodziców, itp. Na te innych gmin województwa udział ludności związanej z rolnictwem wśród ludności wiejskiej ocenić należy jako średni. Wprawdzie istnieje duża grupa gmin, gdzie wskaźnik ten jest niższy od 50% (w gminach podmiejskich nawet niższy od 20, a nawet 10%), jednak jednocześnie liczne są gminy o udziale przekraczającym 60, a nawet 70%. Wszystkie gminy powiatu sępoleńskiego wykazują wartości bardzo podobne (Kamień - 58,3, Sośno - 54,0, Więcbork - 55,1).

Spośród wymienionej grupy osób związanych z rolnictwem, 2794 to osoby w wieku 15 lat i więcej, a więc osoby uwzględniane w statystykach zatrudnienia (potencjalnie mogące pracować). Spośród tej grupy (2794 osób) 809 osoby, czyli 28,9% ludności liczącej ponad 15 lat, to osoby utrzymujące się wyłącznie z pracy w swoim gospodarstwie rolnym, a 854 to osoby utrzymujące się wyłącznie lub głównie z pracy w swoim gospodarstwie rolnym. Oznacza to, że w 1996 roku z własnych gospodarstw indywidualnych utrzymywało się 12,6% ogółu mieszkańców obszarów wiejskich gminy i 17% mieszkańców w wieku powyżej 15 lat. Ten ostatni wskaźnik w gminie Więcbork wynosi 19,8%, Sośno - 18,3%, a Kamień - 17,6%.

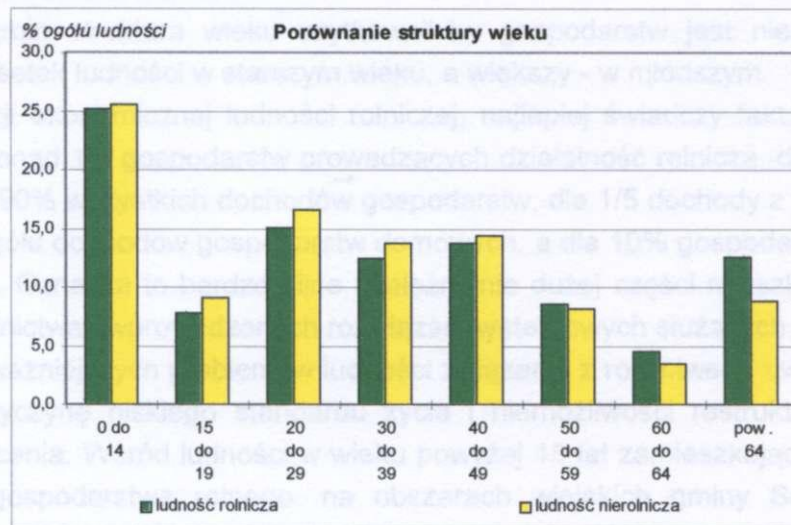
Wyłącznie ze źródeł rolniczych utrzymuje się 92, czyli ponad 10% gospodarstw. Wskaźnik ten jest raczej niski (pomijając gminy podmiejskie oraz gminy o bardzo niesprzyjających warunkach rozwoju rolnictwa i silnie zalesione, większość gmin notuje wyższe wartości wskaźnika). Gmina Kamień notuje wskaźnik równy 8,4%, Sośno - 11,7%, a Więcbork - relatywnie wysoki - aż 16,7%.

Wszystkie gminy powiatu sępoleńskiego prezentują wyższy, niż przeciętnie w województwie, udział ludności utrzymujących się z własnych gospodarstw rolnych. Nadmiar ludności związanej z rolnictwem stanowi więc dosyć istotny problem w skali całego powiatu i powinien być przedmiotem wspólnych działań podejmowanych przez wszystkie samorządy gminne i samorząd powiatowy. Duży udział ludności związanej z rolnictwem nie sprzyja jego restrukturyzacji.

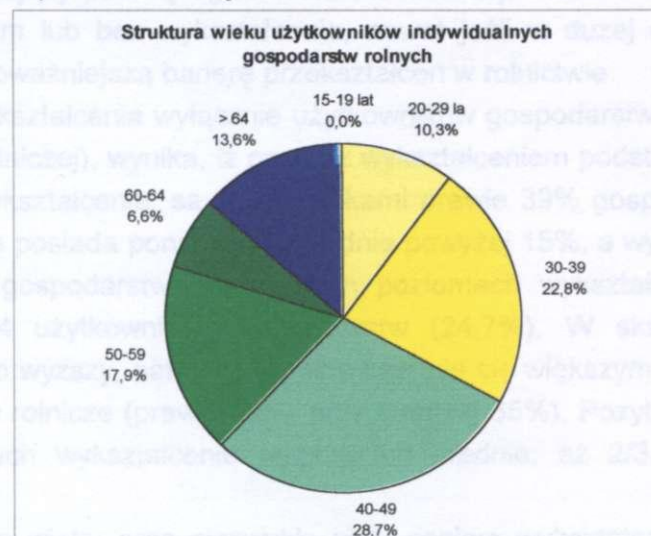
Wskaźnik liczby ludności rolniczej na 100 ha użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych, wynosi w gminie 39,3 i jest niższy od średniej dla powiatów zachodniej części województwa (byłe bydgoskie) równej 45. Z kolei 1 osoba utrzymująca się wyłącznie z własnego gospodarstwa rolnego przypada średnio na 8,5 ha użytków rolnych we władaniu indywidualnym. Jest to wskaźnik nieco niższy od przeciętnej (9,3).

Wśród użytkowników gospodarstw rolnych, co najmniej trzy czwartej 30 lat jest to wiek. Jest to wiek wyższy niż przeciętnie w byłym bydgoskim (29%). Ponad połowa użytkowników gospodarstw (51,5%) liczy od 30 do 49 lat. Użytkownicy liczący ponad 50 lat stanowią 28% ogółu, w tym użytkownicy w wieku ponad 64 lat - 13,8%. Tak więc teoretycznie prawie cała ludność gospodarstw indywidualnych znajduje się w wieku emerytalnym.

⁴ Dane Powszechnego Spisu Rolnego

Poważnym problemem, mającym silny negatywny wpływ na możliwości rozwoju, jest proces starzenia się ludności związanej z rolnictwem. W gminie Sępólno nie zaznacza się on tak silnie, jak w wielu innych gminach, niemniej jednak wyraźnie większy jest udział starszych grup wiekowych wśród ludności rolniczej, przy mniejszym wśród ludności nie związanej z rolnictwem. Wśród ludności rolniczej mieszkańcy liczący ponad 50 lat stanowią ponad 1/4 ogółu (25,7%), podczas gdy wśród ludności nierolniczej tylko około 1/5 (20,6%). We wszystkich młodszych grupach wiekowych, udział ludności nierolniczej jest wyższy, niż rolniczej. Konsekwencjami ucieczki młodzieży z rolnictwa, a zarazem starzenia ludności utrzymującej się z rolnictwa są (dla ludności rolniczej): zmniejszenie efektywności pracy, trudność a nawet niemożność przekwalifikowania (a więc restrukturyzacji rynku pracy), oporność na wdrażanie nowych technologii, większa zachorowalność i zagrożenie kalectwem, ogólne obniżanie standardu życia, co w połączeniu z małą dochodowością prowadzonych działalności przyczynia się do krótszego trwania życia i przedwczesnej śmiertelności.

Wśród użytkowników gospodarstw rolnych, co dziesiąty liczy poniżej 30 lat. Jest to wskaźnik nieco wyższy niż przeciętnie w byłym bydgoskim (9%). Ponad połowa użytkowników gospodarstw (51,5%) liczy od 30 do 49 lat. Użytkownicy liczący ponad 50 lat stanowią 38% ogółu, w tym użytkownicy w wieku ponad 64 lat - 13,8%. Tak więc teoretycznie prawie co 7 użytkownik gospodarstwa indywidualnego znajduje się w wieku emerytalnym.

Na tle innych gmin struktura wieku użytkowników gospodarstw jest nieznacznie lepsza - mniejszy jest odsetek ludności w starszym wieku, a większy - w młodszym.

O trudnej sytuacji ekonomicznej ludności rolniczej, najlepiej świadczy fakt, iż według PSR z roku 1996, dla ponad 1/3 gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, dochody z rolnictwa stanowiły ponad 90% wszystkich dochodów gospodarstw, dla 1/5 dochody z rolnictwa stanowiły od 67 do 90% ogółu dochodów gospodarstw domowych, a dla 10% gospodarstw od 50 do 67% ogółu dochodów. Oznacza to bardzo silne uzależnienie dużej części mieszkańców od sytuacji ekonomicznej rolnictwa i wprowadzanych rozwiązań systemowych służących jej poprawie.

Jednym z najpoważniejszych problemów ludności związanej z rolnictwem, uważanym często za podstawową przyczynę niskiego standardu życia i niemożliwości restrukturyzacji, jest niski poziom wykształcenia. Wśród ludności w wieku powyżej 15 lat zamieszkującej gospodarstwa z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, na obszarach wiejskich gminy Sępólno, aż 52,4% mieszkańców posiada zaledwie wykształcenie podstawowe, podstawowe nieukończone lub nie posiada wykształcenia. 31% ludności posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe, co siódmy (14%) wykształcenie średnie (zawodowe lub ogólnokształcące), a 2,7% - wykształcenie wyższe lub policealne. Pomimo, iż we wszystkich gminach poziom wykształcenia ludności rolniczej jest bardzo niekorzystny, gmina wyróżnia się in minus na tle innych (wszystkie gminy powiatu posiadają bardzo niekorzystne, jedno z najgorszych w byłym bydgoskim, wskaźniki wykształcenia ludności rolniczej). Podstawowym problemem, mającym największy wpływ na brak możliwości restrukturyzacji rynku pracy jest bardzo wysoki udział ludności z wykształceniem podstawowym i bez wykształcenia. Warunkiem niezbędnym dla zmiany kwalifikacji, ukończenia kursów zawodowych, podjęcia jakiegokolwiek pracy poza rolnictwem, jest bardzo często posiadanie wykształcenia co najmniej zasadniczego zawodowego. Szansę na uzyskanie stosunkowo dobrze płatnej pracy poza rolnictwem zapewnia minimum wykształcenie średnie (maturalne), które dodatkowo pozwala na dalsze podnoszenie kwalifikacji zawodowych. Dlatego też przekraczający połowę ogółu ludności rolniczej, udział ludności z wykształceniem zaledwie podstawowym lub bez wykształcenia, nawet jeśli w dużej części dotyczy ludności starszej, stanowi najpoważniejszą barierę przekształceń w rolnictwie.

Z analizy poziomu wykształcenia wyłącznie użytkowników gospodarstw rolnych (z pominięciem pozostałej ludności rolniczej), wynika, iż osoby z wykształceniem podstawowym, podstawowym niepełnym lub bez wykształcenia, są użytkownikami prawie 39% gospodarstw. Wykształcenie zasadnicze zawodowe posiada ponad 43%, średnie powyżej 15%, a wyższe i policealne - 2,6% ogółu użytkowników gospodarstw. Na różnych poziomach wykształcenia, kierunki rolnicze ukończyła prawie 1/4 użytkowników gospodarstw (24,7%). W skali byłego bydgoskiego wskaźnik ten był nieco wyższy, natomiast gmina cechuje się większym udziałem użytkowników którzy ukończyli kursy rolnicze (prawie 42%, przy średniej 35%). Pozytywny jest fakt, że wśród użytkowników mających wykształcenie wyższe lub średnie, aż 2/3 posiada wykształcenie rolnicze.

Niekorzystna struktura wieku oraz niezwykle niski poziom wykształcenia są, w połączeniu z przyrodniczymi i ekonomicznymi warunkami prowadzenia produkcji rolnej, najpoważniejszymi przyczynami pauperyzacji oraz ciągłego pogarszania standardu życia ludności związanej z rolnictwem.

EPS-50	Struktura wieku i wykształcenie użytkowników gospodarstw rolnych	25	5
EPS-53	Wykształcenie użytkowników gospodarstw rolnych	25	42

Źródło: dane własne, opracowanie na podstawie danych z PSR z 1996 r.

132

ZATRUDNIENIE I BEZROBOCIE

W maju 1999 roku w podmiotach gospodarczych zarejestrowanych w mieście Sępólno zatrudnione były 3772 osoby, a w podmiotach zarejestrowanych na obszarach wiejskich gminy - 507 osób. Wielkość zatrudnienia w mieście ocenić należy jako bardzo wysoką, bowiem wskaźnik zatrudnienia w podmiotach gospodarczych na 1000 osób w wieku produkcyjnym wyniósł 687. Na obszarach wiejskich natomiast miejsca pracy zapewniają pracę dla zaledwie 13,4% całej ludności w wieku produkcyjnym. Wskaźnik dla miasta jest wysoki na tle województwa, natomiast wskaźnik dla obszarów wiejskich gminy raczej niski, nawet w porównaniu z gminami miejsko-wiejskimi, w których niedorozwój przedsiębiorczości jest spowodowany większą skalą dojazdów do pracy do miasta. Przeciętne zatrudnienie w 1 firmie w mieście wynosi 5,5, a na obszarach wiejskich - 2,8 osoby.

Gmina koncentruje 48,8% całego zatrudnienia w powiecie sępoleńskim, co jest udziałem większym, niż wynikałoby z udziału w liczbie mieszkańców (38% ludności powiatu) oraz udziału w liczbie mieszkańców wieku produkcyjnym (39%).

Dokonanie pełnej analizy struktur zatrudnienia nie jest możliwe, ze względu na fakt niedostępności przez Urzędy Statystyczne informacji o działalnościach reprezentowanych w poszczególnych gminach przez mniej niż 4 podmioty (tajemnica statystyczna). Na łączną sumę 40 działów EKD w których w mieście prowadzi się działalność gospodarczą udostępniono dane na temat 27 działów zatrudniających 94% wszystkich zatrudnionych w mieście; na obszarach wiejskich na 29 działów udzielono informacji o 14, skupiających 94% ogółu zatrudnionych. Pomimo niepełności analiz, wysoki udział zatrudnionych w działach, o których uzyskano informacje, wskazuje, że ich wyniki można uznać za wiarygodne i miarodajne.

Spośród działalności, na temat których udzielono informacji, w mieście największe zatrudnienie notuje się w następujących działach EKD:

dział	opis działalności	zatrudnienie	% udział
EKD 20	Produkcja drewna i wyrobów z drewna	517	13,7
EKD 52	Handel detaliczny i naprawy	485	12,9
EKD 45	Budownictwo	365	9,7
EKD 01	Rolnictwo, leśnictwo i pokrewne działalności usługowe	257	6,8
EKD 75	Administracja publiczna	242	6,4
EKD 80	Edukacja	237	6,3
EKD 15	Produkcja artykułów spożywczych i napojów	209	5,5
EKD 85	Ochrona zdrowia i opieka socjalna	206	5,5
EKD 36	Produkcja mebli	196	5,2
EKD 50	Sprzedaż, obsługa i naprawy pojazdów mechanicznych oraz sprzedaż paliw	163	4,3
EKD 18	Produkcja odzieży	140	3,7
EKD 51	Handel hurtowy	116	3,1

W tabeli przedstawiono działy w których zatrudnienie przekracza 100 osób (jednocześnie ponad 3% ogólnego zatrudnienia).

Na obszarach wiejskich zatrudnienie przedstawia się następująco:

dział	opis działalności	zatrudnienie	% udział
EKD 01	Rolnictwo, leśnictwo i pokrewne działalności usługowe	147	29,0
EKD 80	Edukacja	91	17,9
EKD 02	Leśnictwo, pozyskiwanie drewna i pokrewne działalności usługowe	54	10,7
EKD 52	Handel detaliczny i naprawy	36	7,1
EKD 36	Produkcja mebli	32	6,3
EKD 50	Sprzedaż, obsługa i naprawy pojazdów mechanicznych oraz sprzedaż paliw	29	5,7
EKD 45	Budownictwo	25	4,9

W tabeli przedstawiono działy w których zatrudnienie przekracza 25 osób.

Struktura zatrudnienia w gminie jest nietypowa w stosunku do pozostałych gmin województwa. Przede wszystkim zaznacza się bardzo duży udział działalności związanych z pozyskiwaniem i przetwórstwem drewna oraz produkcją mebli. Drugorzędne znaczenie mają działalności handlowe, które najczęściej stanowią dominujący dział w ogólnym zatrudnieniu, stosunkowo mały jest też udział zatrudnienia w usługach gwarantowanych. To z kolei wynika z braku szpitala oraz małej liczby szkół średnich, które to instytucje należą do największych pracodawców (liczba zatrudnionych wynosi przynajmniej kilkadziesiąt osób). W mieście zaskakująco duży jest udział podmiotów rolniczych, co wynika z działalności dużej spółdzielni „Rolnik”. Ogólnie cechą charakterystyczną zatrudnienia w mieście jest duże zróżnicowanie źródeł utrzymania. Cztery dominujące działy dają pracę tylko 43% zatrudnionych, podczas gdy np. w Więcborku - 62%. Dywersyfikację źródeł utrzymania należy uznać za zjawisko korzystne. Na obszarach wiejskich gminy dominuje zatrudnienie w podmiotach działających w rolnictwie - stanowi prawie 30% łącznego zatrudnienia. Typowy jest także duży udział zatrudnienia w edukacji (18%), natomiast w porównaniu z innymi gminami bardzo duży jest udział leśnictwa, koncentrujący aż 1/10 ogółu miejsc pracy. O niedorozwoju handlu na obszarach wiejskich świadczy też małe zatrudnienie w tym dziale, wynoszące zaledwie 7% (niespełna 40 osób), podczas gdy w większości gmin jest ono znacząco większe.

Na obszarach wiejskich zatrudnienie w firmach działających w rolnictwie wynosi 147 osób. Razem z ludnością utrzymującą się z własnych gospodarstw indywidualnych, grupa ludności utrzymującej się z rolnictwa wynosi około 1 tys. osób, a więc aż 26% ludności wieku produkcyjnym. Udział ten jest wysoki, zwłaszcza w kontekście niezbyt sprzyjających uwarunkowań rozwoju rolnictwa.

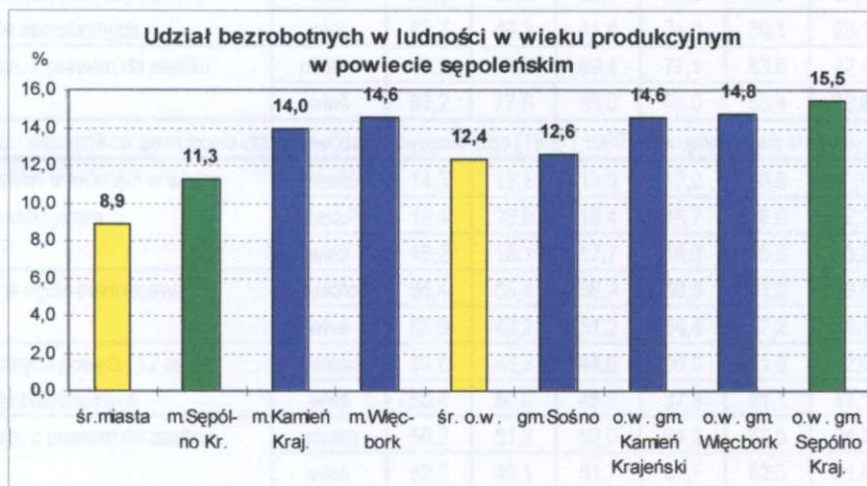
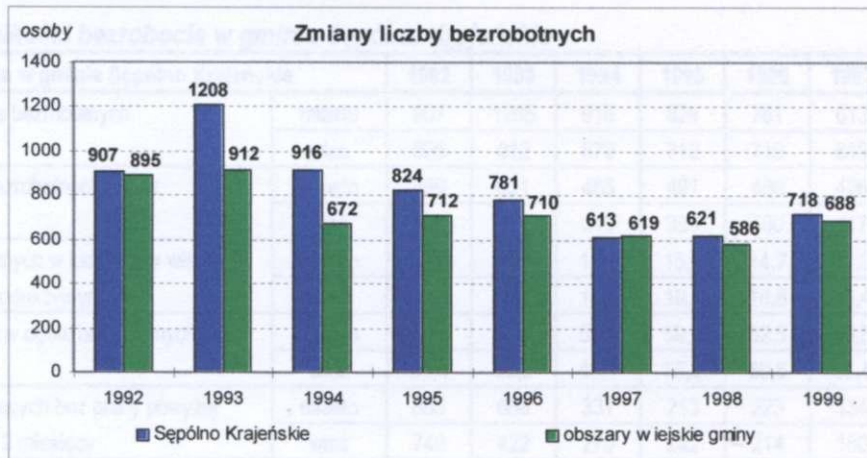
Udział gminy Sępólno w kształtowaniu powiatowego rynku pracy ocenić należy jako bardzo znaczący. Pomimo, iż gmina koncentruje 37,9% ogółu mieszkańców powiatu i 43,7% ogółu zarejestrowanych działalności gospodarczych, skupia aż 48,8% wszystkich miejsc pracy (czyli ogólnego zatrudnienia). Warto także zauważyć, że w przypadku kilku rodzajów działalności udział ten jest znacznie wyższy, co wskazywałoby na pewnego rodzaju specjalizację gminy w skali powiatu. Do działalności tych należą:

- produkcja drewna i wyrobów z drewna z wyjątkiem mebli - miasto oraz obszary wiejskie - razem ponad 90% łącznego zatrudnienia w powiecie;
- produkcja odzieży - miasto - około 90%;
- produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków - miasto - ok. 84%;
- produkcja mebli - miasto i obszary wiejskie - razem ponad 90%;
- działalność wydawnicza i poligrafia - miasto - 70%;
- sprzedaż, naprawy i obsługa pojazdów mechanicznych oraz sprzedaż paliw - miasto i obszary wiejskie razem - 70%;
- działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym - miasto - 60%;
- budownictwo - miasto - 60%;
- w dalszych 5 działach udział ten wynosi od 53 do 60%.

Obszary wiejskie gminy, które skupiają 5,8% ogółu miejsc pracy w powiecie, koncentrują aż 30% ogólnego zatrudnienia w dziale leśnictwo, pozyskiwanie drewna i pokrewne działalności usługowe. Biorąc pod uwagę także znaczące zatrudnienie przy produkcji mebli i innego rodzaju przetwórstwie drewna, działalności te można uznać za wyraźną specjalizację gminy.

Podkreślić należy, że ze względu na opisane ograniczenia w udostępnianiu danych, nie jest możliwe określenie udziału gminy w zatrudnieniu w wielu działach EKD, powyższa analiza jest więc niepełna.

Na tle województwa, gmina nie wykazuje specjalizacji w żadnym z rodzajów działalności. Udział w dziale 36 (produkcja mebli) wynosi w skali województwa ok. 1,1 ogólnego zatrudnienia w tym dziale w województwie. Jednocześnie jednak jest to udział około 2-krotnie większy, niż udział gminy w ogólnym zatrudnieniu w województwie.

Gmina Sępólno Krajeńskie należy do gmin o stosunkowo niskim poziomie bezrobocia w mieście i wysokim na obszarach wiejskich. W 1998 roku bez pracy pozostawało 621 osób w Sępólnie Krajeńskim (11,3% ludności w wieku produkcyjnym, przy średniej dla miast województwa kujawsko-pomorskiego 8,9% i średniej dla miast bez Bydgoszczy i Torunia⁵ 12,5%) i 586 osób na obszarach wiejskich (15,5% ludności w wieku produkcyjnym, przy średniej dla obszarów wiejskich województwa 12,4%). Pod względem wskaźnika bezrobocia Sępólno Krajeńskie lokowało się na 13 miejscu (wśród 52 miast), a obszary wiejskie gminy na 104 miejscu (wśród 127 gmin wiejskich i obszarów wiejskich gmin miejsko-wiejskich). W 1999 roku, podobnie jak na obszarach innych gmin, zaznaczył się wyraźny wzrost liczby bezrobotnych - bez pracy pozostawało 718 osób w mieście i 688 na obszarach wiejskich gminy.

⁵ Średnia dla miast województwa kujawsko-pomorskiego jest mocno zaniżona przez Bydgoszcz i Toruń, które skupiają ponad połowę ludności w wieku produkcyjnym miast województwa i w których bezrobocie jest niskie. Dlatego wskazane jest porównanie wielkości bezrobocia w Sępólnie Krajeńskim również do średniej dla miast województwa kujawsko-pomorskiego z wyłączeniem Bydgoszczy i Torunia.

131

Najgorsza sytuacja pod względem bezrobocia miała miejsce w gminie w 1993 roku, a więc podobnie jak przeciętnie w województwie bydgoskim. W mieście bez pracy pozostawało wówczas 1208 osób (23,8% ludności w wieku produkcyjnym), a na wsi 912 osób (24,8%). Wskaźniki te były bardzo niekorzystne, jedynie w pięciu miastach i jednej gminie wiejskie bezrobocie było wyższe. W następnych latach wielkość bezrobocia w gminie systematycznie zmniejszała się i najniższe wartości wskaźnik bezrobocia osiągnął w 1998 roku, lecz w 1999 roku zanotowano ponowny wyraźny wzrost wielkości bezrobocia.

Tab. Zmiany wielkości bezrobocia w gminie Sępólno Krajeńskie

bezrobocie w gminie Sępólno Krajeńskie		1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998*	1999*
liczba bezrobotnych	miasto	907	1208	916	824	781	613	621	718
	wieś	895	912	672	712	710	619	586	688
liczba bezrobotnych kobiet	miasto	599	621	468	491	488	426	415	432
	wieś	487	333	310	393	430	417	353	390
udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym	miasto	18,0	23,8	17,7	15,6	14,7	11,3	11,3	
	wieś	24,5	24,8	18,1	19,2	18,8	16,4	15,5	
udział kobiet w ogóle bezrobotnych	miasto	66,0	51,4	51,1	59,6	62,5	69,5	66,8	60,2
	wieś	54,4	36,5	46,1	55,2	60,6	67,4	60,2	56,7
liczba pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy	miasto	805	688	331	213	223	134	204	286
	wieś	740	422	279	242	214	180	280	327
udział bezrobotnych powyżej 12 m-cy w ogóle bezrobotnych	miasto	88,8	57,0	36,1	25,8	28,6	21,9	32,9	39,8
	wieś	82,7	46,3	41,5	34,0	30,1	29,1	47,8	47,5
udział bezrobotn. z prawem do zasiłku	miasto	88,2	76,3	69,4	77,1	63,6	42,4	35,3	32,3
	wieś	88,2	77,6	68,0	68,0	53,4	32,6	25,6	24,3
średnie wartości wskaźników bezrobocia dla województwa bydgoskiego (1998 i 1999 dla województwa kujawsko-pomorskiego)									
udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym	miasto	14,3	15,1	13,9	12,0	10,8	7,9	8,9	
	miasto ^{bb}	19,4	20,5	18,4	16,7	16,0	12,2	12,5	
	wieś	16,2	18,1	17,7	16,6	15,8	13,2	12,4	
udział kobiet w ogóle bezrobotnych	miasto	56,4	55,4	56,9	59,5	61,9	63,5	59,1	57,7
	wieś	53,9	49,2	51,2	54,4	57,2	61,1	57,6	55,3
udział bezrobotnych powyżej 12 m-cy w ogóle bezrobotnych	miasto	36,6	43,3	44,5	36,0	41,6	42,0	41,0	38,7
	wieś	50,4	50,0	45,3	37,3	41,1	47,1	47,1	46,1
udział bezrobotn. z prawem do zasiłku	miasto	56,2	51,2	52,0	64,3	56,5	34,2	24,9	26,1
	wieś	52,5	49,1	51,7	61,7	53,3	31,8	22,8	25,0

miasto^{bb} - średnia dla miast województwa bydgoskiego z wyłączeniem Bydgoszczy (w 1998 i 1999 roku dla województwa kujawsko-pomorskiego z wyłączeniem Bydgoszczy i Torunia)

* średnie podane dla miast i obszarów wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego

Źródło: US w Bydgoszczy

Wśród bezrobotnych dominują kobiety, w 1999 roku w Sępólnie Krajeńskim stanowiły one 60,2% bezrobotnych, przy średniej dla miast 57,7%, natomiast na obszarach wiejskich gminy 56,7%, przy średniej dla obszarów wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego 55,3%. W ostatnich kilku latach wyraźnie zwiększył się w gminie udział osób bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej roku (tzw. bezrobocie długookresowe). Obecnie wynosi on w mieście 39,8%, a na wsi 47,5% i jest wyższy od średnich (dla miast: 38,7%, dla obszarów wiejskich: 46,1%). Oznacza to, że problem ten dotyczy 286 osób w Sępólnie Krajeńskim i 327 na wsi, i jest to sytuacja bardzo niekorzystna ze względów społecznych, gdyż przyczynia się do znacznego obniżenia standardu życia, obniżenia kwalifikacji zawodowych, wzrostu patologii społecznych, itp. Wyraźnie zmniejsza się w gminie również odsetek osób bezrobotnych uprawnionych do pobierania zasiłku. W mieście wynosi on 32,3% i na obszarach wiejskich 24,3%. Dla

porównania, w miastach województwa zasiłek pobierało średnio 26,1% bezrobotnych, a na obszarach wiejskich średnio 25,0% bezrobotnych.

Warto zwrócić uwagę, że w najbliższych latach będzie występowało systematyczne zwiększanie liczby osób w wieku produkcyjnym (zwłaszcza na wsi), w związku z czym wzrośnie zapotrzebowanie na pracę. Władze gminy powinny zwrócić szczególną uwagę na konieczność zwiększenia liczby miejsc pracy i wspierać wszelkie inicjatywy do tego zmierzające.

CHARAKTERYSTYKA SIECI OSADNICZEJ

Sieć osadniczą gminy tworzy miasto oraz 30 miejscowości wiejskich wchodzących w skład 22 sołectw. Struktura wielkościowa miejscowości wiejskich jest bardzo zróżnicowana - liczą od 10 (Zalesiak) do 562 mieszkańców (Piaseczno). Charakterystyczną cechą wiejskiej sieci osadniczej gminy, jest rzadko spotykany duży udział miejscowości średnich i dużych - połowa miejscowości liczy ponad 200, a 80% miejscowości - 100 i więcej mieszkańców. Największe miejscowości koncentrują dosyć dużą część mieszkańców wiejskich - w 11 wsiach liczących ponad 300 mieszkańców zamieszkuje 61% ogółu ludności wiejskiej gminy. W gminie ma więc miejsce umiarkowana koncentracja zaludnienia. Koncentracja ludności wiejskiej jest korzystna, bowiem sprzyja poprawie jakości życia mieszkańców (łatwiejsza realizacja zadań własnych gminy w zakresie infrastruktury społecznej, np. szkół, służby zdrowia; ekonomicznie i społecznie uzasadniony rozwój infrastruktury technicznej) oraz rozwojowi gospodarczemu (większe skupiska ludności zwiększają popyt na dobra i usługi). Największe miejscowości - Piaseczno, Wałdowo i Lutowo zaliczyć można do grupy średnich wsi województwa, jednak nie wyróżniają się one na tle sieci osadniczej powiatu. W pozostałych gminach notuje się kilkanaście wsi większych, w tym wsie liczące ponad 800 mieszkańców. Podkreślić jednak należy, że powiat sępoleński cechuje się raczej rozdrobnionym osadnictwem i poza Sypniewem, największe wsie powiatu zaliczają się do grupy średnich wsi województwa.

Z zestawienia wielkości miejscowości wynika, iż prawie 23% ogółu ludności wiejskiej zamieszkuje wsie liczące ponad 400 mieszkańców, a największa część mieszkańców zamieszkuje wsie liczące od 300 do 400 osób.

Spośród 22 sołectw, aż 15 liczy ponad 240 mieszkańców. W porównaniu z innymi gminami, wielkość sołectw należy uznać za dosyć sprzyjające uwarunkowanie rozwoju - sołectwa są relatywnie duże, szczególnie korzystny jest fakt, że 7, czyli aż 1/3 sołectw liczy ponad 400 mieszkańców, łącznie zamieszkuje je 51% ogółu ludności wiejskiej.

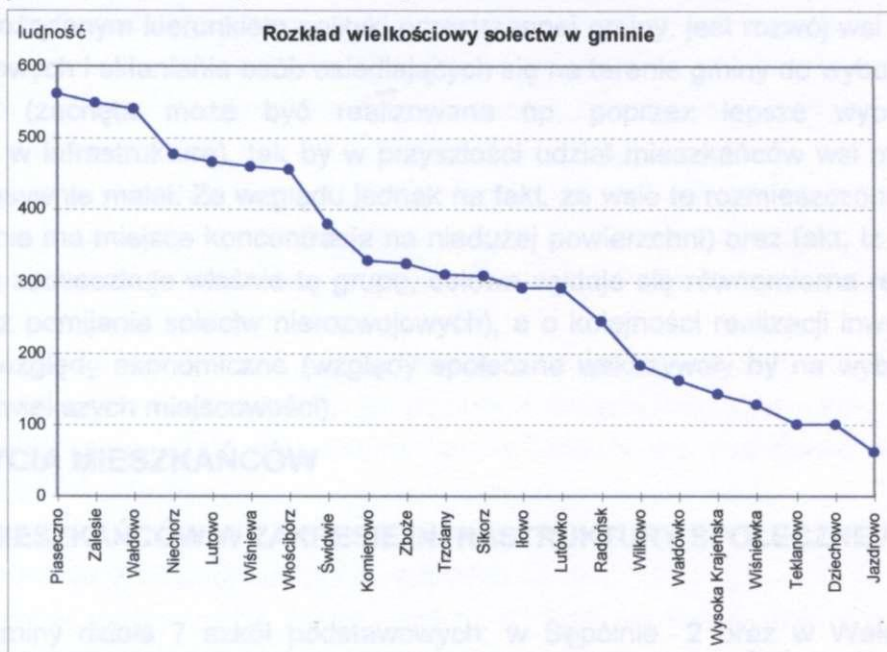
Tab. Charakterystyka sieci osadniczej w gminie

liczba mieszkańców	liczba wsi w grupie	liczba mieszkańców w grupie	% wsi w grupie	% mieszkańców w grupie
poniżej 100	6	340	20,0	5,0
100 do 200	9	1281	30,0	18,7
201 do 300	5	1365	16,7	19,9
301 do 400	7	2319	23,3	33,8
ponad 400	3	1560	10,0	22,7
razem	30	6865	100,0	100,0

Źródło: Zestawienie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego

W strukturze wielkościowej sołectw zaznacza się grupa sołectw największych - Piaseczno, Zalesie i Wałdowo, grupa sołectw dużych - Niechorz, Lutowo, Wiśniewa, Włóścibórz, grupa sołectw średnich - Świdwie, Komierowo, Zboże, Trzciany, Sikorz, Iłowo, Lutówko, Radońsk oraz

grupa sołectw małych i bardzo małych (liczących poniżej 200 mieszkańców) - Wilkowo, Wałdówko, Wysoka, Wiśniewka, Teklanowo, Dziechowo i Jazdrowo.

Porównanie obecnej liczby mieszkańców sołectw z liczbą sprzed 10 lat wskazuje, że praktycznie wszystkie miejscowości mają obecnie nieco mniejszą liczbę mieszkańców. Proces wyludniania obszarów wiejskich jest więc widoczny, pomimo iż następuje powolnie.

Przestrzenny rozkład miejscowości wskazuje, że większą liczbę dużych sołectw notuje się we wschodniej części gminy, gdzie mają miejsce korzystniejsze warunki rozwoju rolnictwa. Wskazuje to na rolniczą genezę wsi.

Podstawowe wskaźniki opisujące sieć osadniczą gminy są bardzo zbliżone do średnich wartości dla obszarów wiejskich województwa. Średnia wielkość miejscowości wiejskiej w gminie wynosi 229 osób (średnia wojewódzka 223), średnia wielkość sołectwa - 312 (średnia wojewódzka - 357). Średnia liczba miejscowości wiejskich w gminie wynosi w województwie 28, a sołectw - 18.

W planowaniu rozwoju gminy istotne znaczenie ma wyodrębnienie grupy wsi rozwojowych, czyli miejscowości, w których liczba mieszkańców oraz struktury wieku gwarantują, iż liczba ta będzie się w przyszłości utrzymywać na zbliżonym poziomie (a przynajmniej nie nastąpi silne wyludnienie). Za graniczną wielkość, powyżej której dana jednostka osadnicza nabiera cech rozwojowych, przyjmuje się liczbę mieszkańców równą 250. Analiza struktur demograficznych sołectw w gminie wskazuje, iż spośród sołectw liczących ponad 250 mieszkańców, z grupy rozwojowych należy wyłączyć Sikorz i Komierowo, w których notuje się bardzo mały udział mieszkańców młodych, przy jednoczesnym znaczących udziale ludności starszej. Tym samym sołectwa te w przyspieszonym tempie będą podlegać procesom starzenia społeczności. Pozostałe sołectwa liczące ponad 250 mieszkańców, czyli: Piaseczno, Zalesie, Wałdowo, Niechorz, Lutowo, Wiśniewa, Włościbórz, Świdwie, Zboże, Trzciany, łowo, Lutówko i Radońsk, można zaliczyć do grupy rozwojowych pod względem prezentowanych cech demograficznych. Niezbyt korzystne struktury (nie na tyle jednak, by bardzo zagrażać rozwojowi) prezentuje w tej grupie Wałdowo. Z kolei bardzo korzystne są struktury wieku mieszkańców Piaseczna, Wiśniewy, Świdwia i Zboża. Możliwy jest tu wzrost liczby mieszkańców w kolejnych latach.